

TA'LIMNI TASHKIL ETISH SHAKLLARI VA TURLARI

Rahmatova Ruxshona Shavkatovna

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti

5.24 guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'lim jarayonini tashkil etish shakllari va turlari, ularning o'ziga xos xususiyatlari, zamonaviy ta'lim texnologiyalarida tutgan o'rni hamda o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini shakllantirishdagi roli tahlil qilingan. Shuningdek, interfaol metodlar, kredit-modul tizimi, masofaviy ta'lim shakllari va amaliy mashg'ulotlarning pedagogik samaradorligi haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: ta'lim, ta'lim jarayoni, tashkil etish shakllari, dars, ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulot, masofaviy ta'lim, interfaol metodlar, innovatsion pedagogika.

Ta'lim — bu insoniyat jamiyatining eng muhim ijtimoiy hodisalaridan biri bo'lib, uning maqsadi shaxsni har tomonlama rivojlantirish, bilim, ko'nikma va malakalar bilan qurollantirishdir. Har qanday davlatning taraqqiyoti ta'lim tizimining rivojlanish darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu bois ta'limni samarali tashkil etish, uning shakl va turlarini to'g'ri tanlash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Ta'limni tashkil etish shakllari — bu o'quv-tarbiyaviy jarayonning tashkiliy tomoni bo'lib, u o'quvchilar va o'qituvchilar faoliyatini maqsadli, tizimli va samarali yo'lga qo'yishni ta'minlaydi. Ta'lim shakllari turlicha bo'lib, ular jamiyat ehtiyojlari, texnologik rivojlanish, fan va pedagogika yutuqlariga qarab doimiy takomillashib boradi.

Ta'limni tashkil etish shakllarining mohiyati

Ta'limni tashkil etish shakli — bu o'quv jarayonining tashkiliy jihatdan qanday o'tkazilishini, o'quvchilar bilan ishlash usullarini belgilovchi tizimdir. U quyidagi asosiy vazifalarni bajaradi:

O'quv faoliyatini rejalashtirish va muvofiqlashtirish;

Ta'lim jarayonini nazorat qilish va baholash imkonini yaratish;

O'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, hamkorlik ko'nikmalarini shakllantirish.

Shakl deganda ta'lim jarayonining tashkiliy ko'rinishlari (dars, ma'ruza, seminar, amaliy mashg'ulot, laboratoriya, masofaviy o'qitish va h.k.) tushuniladi.

Ta'limni tashkil etishning asosiy shakllari

Dars shakli. Dars — bu ta'limni tashkil etishning eng asosiy va an'anaviy shaklidir. Dars jarayonida o'qituvchi o'quvchilarga yangi bilim beradi, ularni tahlil qilishga, mustahkamlashga o'rgatadi. Dars shakli quyidagi turlarga bo'linadi:

Yangi bilim beruvchi dars;

Bilimlarni mustahkamlovchi dars;

Nazorat va tahlil darsi;

Aralash dars.

Har bir darsda didaktik tamoyillar – izchillik, tizimlilik, ongli faoliyat va nazorat muhim o'rin tutadi

Ma'ruza

Ma'ruza – asosan oliy ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan shakl bo'lib, o'qituvchi tomonidan mavzuning ilmiy asosda bayon qilinishi bilan xarakterlanadi. Ma'ruzada o'qituvchi o'zining bilim va tajribasini tinglovchilarga yetkazadi, muammoli vaziyatlar orqali ularning tafakkurini faollashtiradi.

Seminar mashg'ulotlari

Seminar mashg'ulotlari o'quvchilarning mustaqil fikrlashini, bahs-munozara olib borish qobiliyatini, o'z fikrini asoslay olishni rivojlantiradi. Seminarlar asosan mavzuni chuqur tahlil qilish, muammolarni hal etish va amaliy bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

Amaliy mashg'ulotlar

Amaliy mashg'ulotlarda o'quvchilar nazariy bilimlarini amalda qo'llashni o'rganadilar. Bu shakl, ayniqsa, texnik, pedagogik va tibbiyot sohalarida muhim ahamiyatga ega.

Laboratoriya mashg'ulotlari

Laboratoriya mashg'ulotlari tajriba o'tkazish, natijalarni tahlil qilish, ilmiy izlanish olib borish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy ta'lim shakllari

Masofaviy ta'lim

Masofaviy ta'lim — bu zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim shakli bo'lib, o'quvchi va o'qituvchi o'rtasidagi masofa muhim ahamiyat kasb etmaydi. Bu shakl pandemiya sharoitida o'zining yuqori samaradorligini ko'rsatdi.

Kredit-modul tizimi

Kredit-modul tizimi ta'limni individuallashtirish, o'quv yuklamasini adolatli taqsimlash va o'quvchilarni mustaqil ta'limga yo'naltirishga xizmat qiladi. Har bir fan bo'yicha o'zlashtirilgan kredit miqdori o'quvchi faoliyatining natijasini ifodalaydi.

Dual ta'lim

Dual ta'lim — bu nazariy o'qish bilan ishlab chiqarishdagi amaliyotni uyg'unlashtiruvchi tizimdir. O'quvchi o'z kasbiy ko'nikmalarini bevosita ishlab chiqarish jarayonida shakllantiradi.

Ta'lim turlari

Ta'lim turlari quyidagi yo'nalishlarga bo'linadi:

Formal ta'lim – davlat tomonidan belgilangan o'quv dasturlari asosida olib boriladigan rasmiy ta'lim;

Norasmiy ta'lim – tashkilotlar, markazlar yoki kurslar tomonidan amalga oshiriladigan qo'shimcha ta'lim;

Informal ta'lim – shaxsning kundalik hayoti davomida mustaqil ravishda o'rganadigan bilimlar majmui.

Shuningdek, ta'lim shakli bo'yicha:

Boshlang'ich ta'lim,

O'rta ta'lim,

Oliy ta'lim,

Kadrlar malakasini oshirish va qayta tayyorlash ta'limi turlari farqlanadi.

Ta'limni tashkil etish shakllarini takomillashtirish yo'nalishlari

Bugungi kunda O'zbekiston ta'lim tizimida yangicha yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlar keng joriy etilmoqda. “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi” va “Ta'lim to'g'risida”gi qonun asosida ta'limni zamonaviy shakllarda tashkil etish, o'quv jarayonini insonparvarlik va shaxsga yo'naltirish tamoyillari asosida qurish talab etilmoqda.

Shuningdek, darslarda klaster, aqliy hujum, rolli o'yinlar, loyihaviy ishlar kabi metodlarni qo'llash ta'lim jarayonini jonlantiradi, o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantiradi.

Interfaol shakllarning afzalliklari

Interfaol ta'lim shakllari o'quvchilarni jarayonning faol ishtirokchisiga aylantiradi. “Aqliy hujum”, “Bumerang”, “Bahs-munozara”, “Tarmoqli jadval”, “Teskari aloqa” metodlari orqali bilimlarni mustahkamlash samaradorligi ortadi. Bu shakllar:

O'quvchini ijodiy fikrlashga undaydi;

O'z fikrini erkin ifodalashga o'rgatadi;

Jamoadi ishlash ko'nikmasini shakllantiradi.

Xulosa

Ta'limni tashkil etish shakllari va turlari o'quv-tarbiyaviy jarayonning muhim komponentlaridan biri hisoblanadi. Har bir shaklning o'ziga xos afzalliklari mavjud bo'lib, ular ta'lim mazmunini samarali o'zlashtirishni ta'minlaydi. Zamonaviy pedagogika talablari ta'limni individuallashtirish, interfaol metodlardan keng foydalanish, masofaviy va dual ta'lim shakllarini rivojlantirishni taqozo etadi. Shu yo'l bilan ta'lim tizimini insonparvar, innovatsion va raqobatbardosh shaklga olib chiqish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi". – Toshkent, 1997.
3. Hasanboyeva O., Yo'ldosheva Sh. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2018.
4. Jalolov J. Pedagogika asoslari. – Toshkent, 2019.
5. Ziyomuhamedov B. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
6. Xolmatova M. Ta'lim jarayonini tashkil etish shakllari va usullari. – Samarqand, 2021.